

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ex Recogniti||one Des. Eras-||mi Roterodami.||

Erasmus, Desiderius

Basileae, 1518

VD16 E 3644

Ammiani Marcellini Rervm Gestarvm Liber Vigesimoqvintvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14277

Muscarū &
culicū refer/
ta omnia.

Confore.

Vis turbina
ta pulueris.
Agrestes as/
ni.

terminis aucti in homine torrentes. Ergo iam ad difficultatē accidentē negotij quod per eas terras uapore syderis calefcentes, muscarū & culiculū multitudine referta sunt omnia, earūq; uolatu dies & castrorū noctu micantiū facies obumbrabatur. Et cum nihil humani proficerent sensus dijs fluctuantes, & dubijs exstructis aris, caesisq; hostijs consulta numinū sciscitabātur, utrū nos per Assyriā reuerti censerent, an præter radices montiū leuius gradientes, Chilocomū prope Corduam sitam ex improuiso uastare: quorū neutrū ex eis inspectis confortē dicebatur, sed ita tamen sententiā, ut omni spe meliorū incisa Corduanā arripemus, & XVI Calen. Jul. promotis iam signis, pgresso, iam lucis exordio fumus uel uis quædam turbinata pulueris apparebat, ut opinari daretur asinorū esse greges agrestium, quorū multitudo in tractibus est illis innumera. Ideo simul incedens, ut constipatione densa feroces leonū frustraretur adfultus, quod arbitrabātur Sacenæ duces aduentare iam nostros rumoribus Persicos, quod Imperator Ctesiphōta magnis uiribus oppugnaret: nonnulli Persas nouis motibus incubuisse firmabāt. Ideo inter hæc ita ambigua, ne quid aduersum accideret reuocātibus agmina classicis, in ualle graminea prope riuū, multiplicato scutorū ordine in orbiculatā figurā metatis toti quieuius castris: nec em̄ adusq; uesperā aere cōcreto discerni potuit, quid nā esset quod his squalidius uidebat.

AMMIANI MARCELLINI

R E R V M G E S T A R V M L I B E R

V I G E S I M V S Q V I N T V S.

THANC SIQVIDEM noctem nullo syderum fulgore splendentē, ut solet, in arctis rebus & dubijs exegimus, nec sedere quodā ausi, nec flectere in quietē lumina præ timore. Vbi uero primū dies inclaruit, radiantes lorica niueis lymbis circūdata, ferrei & corufci toraces longe prospecti, adesse regis copias indicabāt. Hocq; uiso accensum proferentē congregi militē dirimēte fluuio breui prohibuit Imperator: & nō procul à uallo ipso inter excursatores nostros & Persicos prælio acri conferto, Machameus cecidit, ductor unius agminis nostri, cui propugnaturus Maurus frater dux postea Phœnices eū Germani trucidasset interfectore obuiū quenq; perterres infirmatus, & ipse humerū telo pallescentē morte ppinquū, Athameū extrahere pugna uiribus ualuit magnis: & cum fatisceret uix toleranda æstuū magnitudine, crebrisq; congressibus pares ad ultimū hostiles turmas prauū sunt repulsa discussæ. Hinc recedētibus nobis longius in Syriacē nostrorū metu pedites repedare sunt cōpulsi, paulo post in ea innexi Persarū multitudine toti iruebāt Romana impedimēta rapturi. Verum uiso Imperatore ad alas subsidiarias reuerterunt, qua ex regione profecti Adhucubrā nomine uillam peruenimus, ubi per biduum omnibus ad usum congruis

Præliū inter
excursatores.

Repedare cō
pulsi.

congruis, & satietate requisita frumenti ultra spem, recreati discessimus, & confestim absq; q̄p̄ tēpus uehi permisit, reliqua flāmis exusta sunt. Postridie exercitū sedatius procedēte, extremos qui eo die forte cogedorū agminū officia sustinebant, nec opinantes Persā adorti, negocio leui interfecissent, nec proximus equitatus noster hoc acutius intellecto, per patulas ualles late diffusus, tantā molem discriminis uulneratus, qui superuenerāt repulissent. In hac cecidit pugna Audaces nobilis Satrapa legatus quondā ad Constantiū principem missus, ac benigne susceptus, cuius exuuijs infector Iuliano oblatis, remuneratus est ut dicebat. Eodem die tertiatorū equestris numerus à legionibus incusatus est: quod cum ipsā hostiū aduersā inrumperēt acies, illi paulatim dilapsi, alacritatē penē totius minuisissent exercitus. Vnde ad indignationē iustam Imperator euectus, adeptisq; disfracis, omnes eos qui fugisse arguebantur, inter impedimenta & sarcinas, & captiuos agere iter imposuit, autore eorū qui solus fortiter decertaret aliās turmā adposito, cuius tribunus turpiter præliū deseruisse cōuicebatur. Abiecti sunt autē sacramēto etiam aliq̄ quatuor ob flagitiū simile uexillationū tribuni: Hoc em̄ correctionis moderamine leuiore impendentū cōsideratione difficultatū contentus est Imperator. Progressi itaq; stadia LXX, attenuata rerū omniū copia, herbis, frumētisq; crematis ex flāmis ipsis raptas fruges, pabula, ut quisq; uehere potuit cōseruauit, hoc etiam loco relicto ad Cragum appellatū, cum omnes mouisset exercitus, prope lucis cōfinia immensa Persarū apparuit multitudo, cum Merene equestris magistro militiæ, filijsq; Regis duobus, & optimatibus plurimis. Erant autē omnes cateruæ ferratæ ita per singula mēbra densis rectæ, ut iuncturæ rigentes compagibus arcuū cōuenirent, humanorūq; uultū simulacra, ita capitibus diligēter aptauit imbratatis corporib⁹ solitis, ibi tantū incidētia tela possint hærere: quæ p̄ cauernas munitas, & orbibus oculorū adfixa partius uisuntur, uel supernitates nariū angustis spiritus emittuntur, quorum pars contis dimicatura stabat immobilis, & retinaculis æreis fixam existimares, iuxtaq; sagittarij, cuius artis fiducia ab incunabulis ipsis gens præualuit maxīma, tendebant diuaricatis brachijs flexibiles arcus, ut nerui mamas præstringerēt dextera, spicula sinistris manibus cohærerēt, summāq; peritia digitorū pulsibus argutum sonātes harundines euolabāt, uulnera perniciofa portantes: Post hos elephantorū fulgentiū formidandā speciē & truculentibus oculis uix mentes pauidæ perferebant. Ad quorū stridorē, odoremq; & insuetum aspectū magis equi terrebātur, quibus insidētes magistri, manubriatos cultros dexteris manibus inligatos gestabant: Acceptæ apud Nisibin memores cladis, & si ferociēs animal uires exuperasset regentis, ne reuersum per suos, ut tunc acciderat, collisam sterneret plebē: uertebra, quæ caput à ceruice disternat, ic̄tu maximo terebrabant. Exploratū est em̄ aliquando ab Afrubale Hannibalīs fratre, ita citius uitā huiusmodi adimi beluarū, quibus non sine magno terrore p̄spectis stipatus armatarū cohortiū cū primatibus, fidētissimus Impator ut flagellabat, maiores iussit atrocius lunari acie, sinuatiscq; laterib⁹ occursuros, hosti manipulos instruebat. Et ne sagittariorū p̄cursus nostrorū cuneos disiectaret, inlatis

Attenuata
rerū copia.

Cateruæ
ferratæ.

Diuaricatis
brachijs ar
cus.

Odore, stridore
elephantorū equi
terrentur.

Quomodo
cito necent
Elephant
Primates.

Manu/
briati
cultri.

inlatis concitatus signis, speculorū impetum fregit: datōq; ad decernendum fo-
lenniter signo: densati Romani pedites, confertas hostiū frontes, uisu protruse-
runt acerrimo & feruente certaminū mole, dypeorū sonitus & uirorum armato-
rumq; lugubre sibilantiū fragor, nihil perpensus iam remissum, campos cruore
& corporū strage contexit, effusiq; cadentibus Persis, quibus sæpe languidus in
cōflictu artius pes pede conlatus grauit̄er obsistebat, pugnare fortiter eminus
cōsuetis, & si inclinata suorū copia senserint cædendo in modum imbrīū ponē
uersus directis sagittis hostes à persequendi fiducia detinere, Pulsis igit̄ ponde-
re magnarū uirium Parthis, miles solus cursu flāmeo diu lassatus signo in rece-
ptum dato, tētoria repetit, ad audenda deinceps maiora sublatus, in hoc prælio
Perfarū maior, ut dictum est, apparuit strages, nostrorū admodum leuis emi-
nuit, tamē inter uarios certaminū casus, ueterani mors uiri pugnacis animos ali-
quantisper mouit, qui legionē Triariorū regebat. Post quatriduo indutus desti-
nato diu suo quisq; uulneri medetur, uel proximis cōmeatibus nos destitutos,
inedia cruciabat iam nō ferenda: & quoniā frugibus exustibus & pabuli homi-
nes in discrimen ultimū uenerant & iumēta, ex eo cibo quē animalia tribunorū
uehebāt, plebi penitus indigenti pars distributa est magna. Et Imperatori cum
non cupidine ciborū ex regio more, sed sub columellis tabernaculi paruis cœna-
turo, pultis portio parabatur exigua, etiā munifici fastidienda gregario, quicq; ad
ad ministeria parabatur, per cōubernia sui securus egressit. Ipse autē ad sollicitā
suspensamq; quietē paulisper protractus, tum somno (ut solebat) depulso, ad
amulationē Cæsaris Iulij quadā sub pellibus scribens, obscuræ noctis altitudi-
ne sentētis cuiusdā Philosophi teneretur, uidit squalidius, ut cōfessus est, proxi-
mi speciē illam Genij publici: quā, cum ad augustū surgeret culmen, cōspexit in
Gallijs uelata cū cornu copia p̄ aulea tristius discedentē. Et quanq; ad momen-
tum hæsit, stupore defixus omni, tamē superior metus uentura decretis cælesti-
bus cōmendabat. Relictōq; humi strato cubili adulta iam excitus nocte numi-
nibus per sacra depulsoria supplicās flagrantissimā candenti similē uisam aëris
parte sulcata euanuisse existimauit: horrorēq; profusus est, ne ita aperte minax
Martis apparuerat sydus. Erat autē nitor igneus iste quē *δίφου ὄλαμ* nos appel-
lamus, nec cadens unq; nec terram cōtingens. Corpora enim qui credit cælitus
posse labi, profanus merito iudicatur, & demens. Fit autē hic habitus modis cō-
pluribus quibus sufficiet pauca monstrare, scintillas quidam putāt ab æthereo
candētes uigore, parūq; porrectius tendere sufficiētes extingui, uel certe radio-
rum flāmas iniectas nubibus densis sacri scintillas, & cōtactu autē cum lumen
aliquod cohæserit inibi. Id enim in stellæ speciē figuratū decurrit, quod dum ui-
ribus igniū sustentat, amplitudine uero spaciōrū exinanitū inertū soluitur cor-
pus ad substantiā migrans, cuius adritu incaluit nimio: cōfestim itaq; lucis pri-
mitias, Etrusci aruspices accersiti consulti quid astri species protēderet noua: Vi-
tandū esse cautissime responderūt, ne qd tunc tentaret̄ ex Tarquitanis libris in
titulo de rebus diuinis, id relatū esse demōstrantes, qd̄ face in cælo uisa cōmitti
præliū, uel simile quicq; nō oportebat, quo etiā id inter multa alia spernēte ora-
bant aruspices

Pes pede col-
latus.

Fidentē fuga
Parthum.

Inedia cru-
ciat Roma-
nos.

Imago Ge-
nij.

Sacra depul-
soria.

Corpora cæ-
lestia non la-
buntur.

Etrusci aru-
spices accer-
siti.

bant aruspices saltem aliquot horis profectiōe differri, ne hoc quidē sunt adepti, Imperatori omni uaticinandi sententia reluctantes: sed exorto iam die, promoti sunt castra: hinc nos egressos, Persæ cum sæpe adflicti peditum stabilem pugnam horrent, structis insidijs, occulte comitabatur, altrinsecus uiantes à celsis collibus explorando, ut id supplicans miles adusq; perpetuū diem nec uallū erigeret, nec subsidia cōmuniret: dumq; tegūt firmiter latera, & exercitus p̄ locorū situ quadratis quidē, sed latis incedit agminibus, inuasa subita terga ponē uersus arma cogentiū principi indicātur, etiā cum Meruma ad speculanda anteriora progresso, qua conatus clade oblitus lorice scutum inter tumultum abreptū properans ultimis ferre suppetias, reuocatur alio motu, qui etiā antesignanos, unde decesserat, paria perpeti nunciabat. Quæ dum sine respectu periculi sui redintegrare festinat, ex alia parte cataphractorū Parthicus globus, centurias adoritur medias à sinistro cornu inclinato acriter superfusos, fœtorē Elephantorumq; stridorē impatiēter tolerātib; nostris, contis & multiplicatis missilibus decernebant: uerū principe uolitante inter prima discrimina præliorū, exilit nostra succinctior armata ala, surarūq; Persarū & beluarū suffragines concidebat & dorsa. Quos cū Iulianus cauendi immemor defluxisse trepidos, elatis uociferando manibus aperte demonstrans, irasq; sequentium excitans, audenter effunderet semet in pugnam: clamabant hincinde candidati quos dissecerat terror, ut fugientiū molem tanq̄ ruinā male cōpositi culminis declararet, & incertum subit equestris hasta & brachiū eius præstric̄ta, costis perfoſſis hæsit in imae coris fibra. Quā dum auellere dextera manu conatur, à toto utriusq; ferro digitorū neruos sensit excisos, & prouolutus iumēto, præsentiumq; ueloci concursu relatus in castra, medicinæ ministerijs fouebatur: moxq; ubi lenito paulisper dolore timere desit, magno spiritu contra exitū certās, arma poscebat & equū, ut reuiso prælio suorū fiduciam repararet, ac uideretur sui securus alienæ salutis sollicitudine uehementer astringi, eo uigore licet in negotio dispari quo Epaminundas ille dux indytus letaliter apud Mantineā sauius & reuersus ex acie conquirebat solicite scutum. Quod cum uidisset propius lætior ui uulneris interiit, & qui animam intrepidus amittebat, iacturam dypei formidauit. Sed cum uires parum sufficerēt, uoluntati, sanguinisq; profluuio uexaretur, mansit immobilis: ideo spe deinceps uiuēdi absumpta, quod percontando Phrygiam appellari locum ubi ceciderat comperit. Hic enim obiturū se præscripta audierat forte. Reducto ad tentoria principe: incredibile dictū est, quanto ardore miles ad uindictam ira & dolore feruentior inuolabat, hostes ad scuta increpans etiam se tulisset, mox obstinatus. Et quāuis effundebatur oculis altitudo pulueris & æstus caleſcens officeret, alacritate membrorum tamen uelut exautoratus, amisso ductore sine parsimonia ruebat in ferrum. Contra animosius Persæ sagittarum uolantium crebritate conspecta solis rapiebant oppositus, quos elephantī tardius gradiētes magnitudine corporum, cristarūq; horrore pauorem iumentis incutiebat & uiris. Concurſus itaq; armatorū & cadentiū gemitus equorum flatus tumidus ferri procul audiebatur, quandiu societate uulnerum partibus fixis,

Viantes.

Cataphra-
ctorum Par-
thicus globusSuffragines
beluarū con-
cidebat.Scorpiones
lapides eui-
brabant.Epaminun-
das.

Phrygia.

Exautoratus.
Sine parsimonia rue-
bat in ferrum.

bus fixis,

Optimates. bus fixis, nox diremit certamina iam tenebrosa. L tum Perfarum optimates & Satrape cum plebe maxima ceciderunt. Inter has turbas Murena & Nonohalare potissimis ducibus interfectis, obstupescat magniloquentia uenustatis diuersis in locis praelia. xx Marcelli Sicetium, dentatum ultra ornatum militarium multitudinem coronarum miretur. Super his Sergium, qui uicies & ter uulneratus est in uarijs pugnis, ut fertur: cuius posteritatis ultimus Catilina daras gloriarum adoreas sempiternis maculis obumbravit: deformidabat tamen tristitia latiores euentus. Dum enim hac per discessum ducis ubique aguntur, exercitus cornu dextro defatigato, & Anatolio interfecto, qui tunc erat officiorum magister, Salustius praefectus actus in exitium praecipuus, & opera sui apparitoris erepta, Sosphirico amisso consiliario, & qui ei aderat casu euasit, & fugam quidam milites, quae per multa discrimina occupata castelli uicini praesidio: post die denique tertium iugi & exercitui patuerunt. Quae dum ita agunt, Iulianus in tabernaculo iacens, circumstante alloquutus est dimissos & tristes: Aduenit o socij nunc abeundi tempus est uita: impedio tempestiuum, quam reposcenti natura ut debitor bonae fidei redditurus exulto: non ut quidam opinantur, afflictus & mcerens Philosophorum sententia generali perdoctus, quantum corpore sit beator animus, & contemplas: quoties conditio melior a deteriore secernit, latandum esse potius quam dolendum. Illud quoque aduertens, quod etiam dii caelestes quibusdam pijsimam mortem tantum summum praemium persoluerunt: munus id autem mihi delatum in optione difficultatibus succumberem arduis, neue proijcia unquam postrema expertus: quos dolores omnes ut insultati ignauis, ita persistentibus cadunt: nec me gestorum poenitet, aut grauis flagitij recordatio stringit, uel cum in umbra & angulis emedarer, uel post principatum susceptum tantum a cognatione calidum defluentem, immaculatum (ut existimo) conseruauim, & ciuilia moderatius regens, & examinatus rationibus bella inferens replens, tamen si prosperitas simul, utilitasque consultorum non ubique concordent: quoniam ceptorum euentus super se sibi uindicat potestates, reputans autem iusti esse finem imperij, obedientium commodum, & salutem, & tranquilliora semper, ut nostis ministrans, rerum corruptricem, morumque gaudens abolere inscitiam. Quare ubicumque, uelut imperiosa parens, consideratis periculis obiecit Respublicae, steti fundatus turbines calcare, fortuitorum assuefactus: nec fateri pudebit, interiturum me ferro dudum didici, fide fatidica praecinente. Ideoque sempiternum ueneror numen, quod non clandestinis insidijs, nec longa morborum asperitate, uel delicatorem sine decedo, sed in medio cursu florentium gloriarum hunc merui darum est medio digressum. Aeque enim iudicio iuxta timidus est & ignauus: qui cum non oportet, mori desiderat: & qui refugiat, cum sit opportunum. Haecenus loqui uigore uirum labente, sufficiat. Super Imperatore uero creando caute reticeo, ne per imprudentiam dignum praeterea: aut nominatum quem habilem anteposito, forsitan alio discrimine ultimam trudem: aut a limine Reipublicae frugi, opto bonum post me reperire rectorum. Post haec placide dicta, familiares opes iunctoribus uelut supremo distribuens studio, Anatolium quaesuit officiorum magistrum: quem cum beatum fuisse cum Salustio Saluius respondisset praefectus, intellexit occisum, acriterque amici casum

Magniloquentia uenustatis.

Catilina.

Iulianus.

Me non stringit mala recordatio.

Ceptorum euentus super se sibi uendicant potestates.

In medio cursu florentium gloriarum decedo.

Opto bonum post me reperire rectorum.

amici casum ingemuit, qui & lætantē contempserat suum & flentem: inter hæc, omnes qui aderant autores, inter alia tunc increpabat humile esse cælo syderibusq; conciliatū lugeri principem dicens. Quibus ideo iam silentibus, ipse cum Maximo & prisco philosopho super animorum sublimitate perplexius disputans. Hiantium latius effossi lateris uulnere & spiritum tumore cohibente uenarum, epota gelida aqua, quam petit medio noctis horrore, uita facilius est abfolutus, anno ætatis altero & tricesimo natus, apud Constantinopolim à pueritia usq; ad parentis obitum destitutus Constantij, quē post fratris Constantini excessum inter complures alios turba consumpsit imperij successurū, & Basilina matre iam inde à maioribus nobilis uir profecto heroicis connumerandus ingenijs, claritudine rerum & coalita maiestate conspicuus. Cum enim sunt, ut sapientes definiunt, uirtutes quatuor præcipue, Temperantia, Prudentia, Iustitia, Fortitudo, eisq; accidentes extrinsecus aliæ sciētiae rei militaris, felicitas atq; liberalitas, intento studio coluit omnes ut singulas. Et primum ita inuiolata castitate enituit: ut post amissam coniugem, nihil unquam Venerium attingeret; illud aduertens quod apud Platonē legitur Sophodem Tragediarū scriptorem atate grandæuum interrogatū, eò quod adhuc fœminis misceretur negantem id adiecit, quod gauderet harum rerum amorem, ut rabiosum quendam effugisse dominum & crudelem. Item ut hoc propositum ualidius confirmaret, recolebat sæpe dictum lyrici Basilidis, quem legebat iucunde id asserētis: quod ut egregius pictor uultum speciosum effingit, ita pudicitia celsius cōsurgentem uitam exornat: quam labem in adulto lubrico iuuentutis ita caute uitauit, ut ne suspicionem quid tenus libidinis ullius, uel deterioris uitæ ministri incurfaretur ut sæpe contingit. Hoc autem temperantiæ genus immanis iuuit parsimonia ciborum & somni, quibus domi forisq; tenacius utebatur: namq; in pace eius mensarum tenuitas erat recte noscentibus admiranda, uelut ad penuriam mox reuersuri. Per uarios autem procinctus stans interdum more militiæ cibum breuem uilemq; sumere uisebatur: ubi uero exigua dormiendi quiete recreasset corpus laboribus induratum, expergefactus explorabat, & ipsarum uigiliarū uices & stationū. Post hæc serias ad artes confugiens doctrinarū, etsi nocturna lumina inter quæ lucubrabat, potuissent uoces illæ testari, profecto ostenderant. Inter hunc & quosdam principes multum interesse quoq; norant uoluptatibus, ne ad necessitatem quidem indulisse naturæ, dein prudentiæ eius indicia fuere uel prima, quibus explicari sufficere pauca, amata rei scientissimis, & ciuilitati admodum studens, tantum sibi adrogans quantum à contemptu & insolentia distare existimabat, uirtute senior q̄ ætate, studiosius cognitionū omnium, & indeclinabilis aliquoties. Iudex censorijs moribus regendis acerrimus, placidus opum cōtempstor, mortalia cuncta despiciens. Postremo id prædicat turpe esse sapienti, cum habeat animum captare gaudia ex corpore. Quibus autē iustitiæ indaruit bonis, multa significant: primo, quod erat pro rerum omnium distinctione sine crudelitate terribilis, deinde quod paucorū discrimine uitia cohibebat, tum autem quod minabatur ferro potius q̄ utebatur. Postremo ut multa

Humile esse principem lugere.

Mors Iuliani

Virtutes quatuor.

Castitas Iuliani.

A Venere au fugi, ut ra/ biofo dño.

Parsimonia ciborum & somni.

Prudentia Iuliani.

Iustitia Iuliani.

Ss praterream

præteream, constat eum in apertos aliquos inimicos insidiatores suos ita cõsur-
 rexisse mitissime, ut pœnarũ asperitatẽ genuina lenitudine castigaret. fortitudi-
 nem certaminũ & feruoresq; corporis munus à milite, ab Imperatore uero ani-
 mi poscitur, ipse trucem hostem ictu confecit, audacter cõgressus, ac nostros ca-
 dentes subito pectore suo aliquoties cohibuit solus. Regnãq; fruentiũ Germa-
 norum extendens, & in puluere uaporato Perfidis augebat fiduciam, multis di-
 micans inter primos: Castrensiũ negociorũ scientiam plura declarant, & uota
 ciuitatũ, oppugnationes Castellorũ, inter ipsos discriminũ uertices acies figurã
 multiformã composita salubriter & caute, castrametã, prætenturã, stationesq;
 agrariã totis rationibus ordinatã, autoritas adeo ualuit, ut dilectus artissime
 dum timetur, ac si periculorũ socius & laborum, & inter cõcertationes acerrimas
 animaduerti iuberet in desides, & Cæsar adhuc sine stipendio regeret militem
 feris oppositũ gentibus, ut dudum est dictum. Alloquutusq; timentes Sarma-
 tas dimissurũ ad uitam minaret priuatã, ni tumultuari desisteret. Deniq; id
 pro multis nosse sufficere exhortatũ eum supplici concione militem Gallicanũ
 prælijs aduetum, & Rheno peragratis spacijs regionũ extensis per Tepertera
 Assyriã adusq; confinia traxisse: Medorũ felicitas ita eminuit, ut ipse quodam-
 modo ceruicibus fortunã aliquãdiu bonã gubernatricis aditus uictoriosi cur-
 sibus difficultates superaret immensas. Et postq; ex occidua plaga digressus est
 interim quieuerunt rationes immobiles, ac si quodã Caduceo leniente mundano
 liberalitatis eius testimonia plurima sunt & uerissima: inter quã indicta sunt
 tributorũ admodum lenia, coronariũ indultum remissa debita multa diuturni-
 tate congesta, æquata fisci iurgia cum priuatis, uectigalia ciuitatibus restituta
 cum fundis, absq; his, quos uelut iure uendidere præterita potestates. Quodq;
 nunq; augendã pecuniã cupidus fuit, quã cautius apud amicos seruare existi-
 mabat, id aliquoties prædicans Alexandrũ magnum, ubi haberet thesauros in-
 terrogatũ, apud amicos beniuole respondisset. Digestis bonis quã scire potui-
 tuimus: nunc ad explicanda eius uitia ueniamus, licet dicta sunt carptim lenio-
 ris ingenij. Verum hoc instituto rectissimo temperabat emendatum scelus, cla-
 mare à fruge bona permittens, linguã fusioris & admodum raro silentis, præsa-
 giorum sciscitationi nimia deditus, ut æquiparare uideretur in hac parte princi-
 pem Hadrianũ, superstitiosus magis q; sacrorũ legitimus obseruator, innume-
 ras sine parsimonia pecudes mactans: ut æstimaretur, si reuertisset de Parthis
 boues iam defuturos. Marci illius similis Cæsaris, in quẽ id accepimus dictum
 uulgi plausibus læsus, laudum etiã ex minimis rebus intemperans, & potiore po-
 pularitatis cupiditate cũ indignis loqui sæpe adfectans. Veruntamen cum hæc
 essent, æstimari poterat, ut ipse aiebat, uetus illa iustitia quã offensam uitij ho-
 minũ aratus extollit in cælum, eo imperante redisse rursus ad terras. Sunt quã-
 dam ad arbitrium agens interdum ostenderet se dissimilem sui, namq; & iura
 condidit nõ molesta, absolute quãdam iubentia fieri uel arcentia præter pauca.
 Inter quã erat indemens, q; dedecorose uetuit magistros Rhetoricos & Gram-
 maticos Christianos, ne erudissent numinum cultu. Illud quoq; itidem parum
 quod

A milite mu-
 nus corporis.
 Ab Impera-
 tore munus
 animi.

Scientia ca-
 strorum Iul.

Dilectus Iu-
 lius dum ti-
 metur.

Caducens.
 Liberalitas
 Iul.

Vitia Iul.
 Linguã fu-
 sioris.

Supersti-
 tiolus.

Iustitia re-
 dist impe-
 rante Iulia
 no.

quod ferendum, q̄ municipalium ordinū cœtibus patiebatur iniuste quosdam adduci, uel peregrinos, uel ab his cōfortijs priuilegij aut origine longe discretos figura talis utiq; membrorū, mediocris erat staturæ, capillis tanq̄ pinxisset mobilibus, hirsuta barba, in arcum desinēte uestitus uenustate, oculorū micantiū flagrantius, qui mentis eius angustias indicabant, supercilijs decoris, & naso rectissimo, ore paulo maiore, labro inferiore diuiso, opima & incurua ceruice, humeris uastis & latis, ab ipso capite usq; ad unguium summitates liniametorum recta compage, unde uiribus ualebat & cursu, & quoniam eum obrectatores novos bellorum tumultus ad perniciem rei cōmunis insimulant cōcitasse, sciant docente ueritate perspicue nō Iulianū, sed Constantium ardores Parthicos succendisse, cum Metrodori mendacijs auidius acquiescit, ut dudum retulimus plenæ uindictæ, si ad indignationem exercitus nostri capti militares aliquoties numeri urbes excisæ, rapta munimēta, uel diruta, prouinciæ grauibus impensis exhausta, & affectum tendentibus minis cuncta petebant à Persis, adusq; Bithynos & littora Propontidis & in Gallijs uerborū tenore gliscente, diffusis per nostra germanis iamq; Alpibus ad uastandam Italiam perumpendis, ad multa nefanda erepsisse nihil hominibus præter lachrymas superare & terrorē, subiit præteritarū recordatio erumnarū acerba, & expectatio tristior impendentium. Quæ omnia iuuenis iste ad occiduam plagam specie Cæsaris missus, regisq; mancipijs agitans ignobilibus cuncta penē mira dictu celeritate correxit. Itaq; orientem pari studio recrearet, adortus est Persas triumphum exinde relaturus & cognomentū, si cōsilijs eius & factis illustribus decreta cælestia congruissent. Et cum sciamus experimēto adeo quosdam ruere improuidos, ut bella interdū illiciant, naufragi repetant maria, & ad difficultates redeant, quibus succubuere sæpissime. Sunt qui reprehendant paria repetisse principem, ubiq; uictorē, nec fuit post hæc lamentis aut fletibus locus. Corpore enim curato pro copia rerum & temporis, ubi olim ipse statuerat principio lucis sequuta, quæ erat quintum Calen. Iulias hostibus ex omni latere circumfusus, conlecti duces exercitus aduocatisq; legionū principijs & turmarū super creando principe cōsultabant, disculis studijs turbulentis Arintheus & Victor, & è palatio Constantij residui de parte sua quendā habilem scrutabant, cōtra Neuita & Galiaphus proceresq; Gallorū, uirum talem ex cōmilitio suo quæritabant, qua dum ambigitur nulla uariante sententia, itum est uoluntate omnium in Salustium, eoque causante morbos & senectutē honoratam, aliquis miles aduertens destinatus reluctantē, & quid ageretis aieret, si id bellum nobis cōmisset absens, ut sæpe dictum est. Imperatorem nomine posthabitis cæteris militem instantibus erumnis eripitis, id nunc agite, etsi Mesopotamiam uidere licuerit utriusq; exercitus cōsociata suffragia legitimū principem declarabunt. Inter has exiguas ad tantorū moras nōdum pensatis sentētijs tumulantibus paucis, ut in rebus extremis est factum sæpe, Iouianus eligitur Imperator, domesticorū ordinis primus, paternis meritis mediocriter commendabilis. Erat enim Narroniani notissimi Comitiss filius, haud dudum post depositum militiæ munus ad tranquilliora uitæ digressum.

Ss 2 Et cōfestim

Mediocris
staturæ.

Labro infe/
riore diuiso.
Opima &
incurua.

Et naufragi
repetunt
maria.

Ex commi/
littio suo.

Nondum
pensatis sen/
tentijs.

Et confestim indumētis circumdatus principalibus, subitōq; productus, & è tabernaculo per agmina iam discurrebat proficisci paranti: & quoniā acies adusq; lapidem quartū porrigebatur, antesignani clamare quosdam Iouianū audientes Augustum eadem multo magis sonabant, gentilitate enim propè perciti nominis quoq; una litera discernebat, Iulianum recreatum arbitrati sunt deduci magnis fauoribus ut solebat: uerum cum incuruus ille uisus & longior aduentaret, suspicati quod acciderat, in lachrymas effusi sunt omēs atq; luctum: quod si grauis quidam æquitatis præuaricator in ultimo rerum spiritu factum criminatur, improuide nauticos idem inscios inculabit amisso perito nauigandi magistro, sæuientibus flabris & mari, quod clauos regendæ nauis cuiuslibet periculi socio cōmiserunt, hi ita cæco iudicio fortunæ rei peragunt. Alemannorū signifer qui Rhenanos rexerat dudum cum nouo disfidens principe, etiam cum priuato, ut partis eius obtrectator commeatus periculum iuridicum metuens iam communia supergressus discessit ad Persas, data dicendi copia quæ sciret, docet Saporem iam propinquare extincto, quē uerebatur prece concitato colonorū, ad umbram imperij Iouianum adhuc protectorē adscitum inertem quendam & molem: hoc illo audito quod semper trepidis uotis & inopina prosperitate elatus, multitudine ex regio equitatu, adiuncta his, qui dimicare nobiscū celeri disposuit gradu, agminis nostri inuadit terga. Postremumq; dum ultro citroq; ordinant hostiæ pro Iouiano, extisq; inspectis pronunciatum est, tum omnia consequuturū, si per interuallum remansisset, ut cogitabat. superiorē uero fore profectum, proinde egredi cœpentes adoriunt nos elephantis præuijs Persæ, ad quorum fremitum incessumq; terribilem, equis inter initia turbatis, & uiris Iouiani & Herculiani occisis, uel his pauci ex cataphractis equitibus acriter restiterunt. Deinde legiones Iouiorū atq; uictorū laborantibus suis ferentes auxilium, elephantem duos strauerunt cum hostium plebe non prona, & in leuo prælio uiri perire fortissimi, Iulianus & Macrobius & Maximus legionem tribuni, quæ tunc primus exercitus obtinebant. hisq; sepultis, ut rerum angustia permiserūt propè cōfinia noctis, cum ad castellum Scenitæ nomine excitis passibus tenderemus iacens Anatolij corpus est inuentū, quod tumultuaria opera terræ mandatum est. hic & milites sexaginta cum Palatinis recepimus in munimentum denegatum retulimus. Sequuto inde die pro captu locorum aperta in ualle castra ponuntur, uelut murali ambitu circumclausa præter unum exitum eundiq; patentem undiq; in modum mucronū præcutis sudibus fixis. Hocq; usu è saltibus nos hostes diuersitate telorum, ac uerbis turpibus incessabant, ut perfidos & lectissimi principis peremptores: audierant em̄ ipsis quoq; referentibus transfugis rumore iactato incerto Iulianum telo cecidisse Romano: Ausi deniq; inter hæc equitū cunei porta perrupta prætoria propè ipsum tabernaculum principis aduenire, occisis multis suorum & uulneratis, ui repulsi sunt magna: Egressi exinde proxima nocte, Charram occupauimus, locum dirutum riparum aggeribus humana ui destructis, ne Saraceni deinceps Assyriam persultarent, nostrorum agmina nullus ut ante uexabat. Cumq; his Calen. Iulij stadij

Iouianus.

Iulianus.

Clauis regendæ nauis.

Iulianū telo cecidisse Romano.

Cunei equitū.

stadijs triginta confectis, ciuitatē nomine Doram aduentaremus, fatigatis iumentis, uectores eorum nouissime pedibus incedētes, à Saracena multitudine circumspecti protinus ui cœpissent, ni expeditiores turmæ nostrorū opem laborantibus attulissent. Hos autē à Saracenis ideo patiebant infestos, qđ salaria muneráq; plurima Iuliano ad similitudinem præteriti temporis accipere uetiti quæsticq; ad eum solum audierant Imperatorē, belli conscium & uigilantē, ferrum nō aurum. In hoc loco Persarū obstinatione tritum est quadriduum. nam progredientes nos sequebant crebris laceSSIONIBUS retrahentes cum staremus, ut pugnatū gradum sensim referentes moris diuturnis excruciabant. Iam solet extrema euentibus etiam ficta placere fama circundata fines haud procul limitum esse nostrorū, exercitus uociferans immodeste, dari sibi copiam transeundi Tigridis flagitabat. Quibus oppositus cum rectoribus Imperator, tumētēq; iam canis exortu syderis amnem, ostendens ne se periculosus cōmitteret gurgitibus, exorabant: nandi imperitos esse cōplures adferēs, simulq; adijciens hostiles manus hincinde margines superfusi fluminis occurrisse. Sed hæc sæpe congeminando refragaret incassum, milesq; cōclamans magno cōtentionis fragore minaretur extrema: edicit Imperator ut sistatur agmen, & assueti nare Galli amnem primi omnium penetrarent, ut is magnitudine fluentorū abreptis residuorum pertinacia frangeretur: ut si id perfecissent, unus transitus fidentior tentaretur. Electiq; sunt ad id negocium habiles, qui maxima præ cæteris flumina transmeare in regionibus genuinis à prima pueritia sunt instituti: & cum latendi copiam nocturnā quies daret, tanq; è Transenna simul emissis peritis ripas occupauēre contrarias: Persarūq; conculcatis pluribus & truncatis, quos loca feruare dispositos, securitas placido iunxerat somno, efficacia audaciæ signum elatis manibus contortisq; spiculis ostendebant. hinc longe conspectus ardens ad transitum miles ea mora tantummodo tenebatur, quod uentibus cæforum animalium coruus coagmenta repetens, architecti promittebant. Quæ dum uanis conatibus agitantur, rex Sapor & procul absens: & cum propē uenisset exploratorū profugarū ueris uocibus ducebatur, fortia facta nostrorū, fœdas suorū strages, & elephantes, q; nunq; regnantē meminerant interfectos, exercitūq; Romanū cōtinuis laboribus induratū. Post casum gloriosi pectoris nō saluti suæ ut memorabat cōsulens & uindictæ, difficultatēq; rerum instantium, aut uictoria summa, aut morte memoriabili finiturū: ob quā reputabat multa & formidanda diffusum abunde militē per prouinciales leui tessera conligi posse, expertus & sciens populum suum post amissam maximam plebem ultimis terroribus deformatū, si cōperiens in Mesopotamia relictum haud multo minorem exercitū super omnia hebetatū inedia, imperat peritis natatus quingentis uiris tumidum flumen incolumes, custodibusq; confossis, reliquos consortes suos ad similem fiduciam cōcitare. Hæc cum interim neq; pontes cōpaginari poterentur undæ torrentes: & absumptis omnibus, quæ mandī poterant utilibus ullis, acto miserabili biduo furebat inedia, iraq; percitus miles ferri properans, quā fames ignotissimo genere mortis absumeret: tamē pro nobis acturum dei

Ss 3 cælestis

Imperatorē
ferrū habere
nō aurum.
LaceSSIONIBUS

Continuis
laboribus
induratus.

Tessera.

Pontes cōm
paginari.

Fames mortis
ignobile
genus.

caelestis numen, Persæ prætersperata priore superfundenda pace oratores Surenam & Optimatē alium mittunt, animos ipsi quoque despōdentes, quos omnibus penè prælijs pars Romana superior grauius quassabat indies: conditiones autē ferebant difficiles & perplexas, fingētes humanorū respectu reliquias exercitus redire sinere clemētissimū regem: quæ iubet, impleuerint cum primatibus Cæsar. Contra hos cum Salustio præfecto mittitur Arintheus & deliberat examinatius quid fieri deberet. dies quatuor sunt euoluti inedia cruciabiles, & in omni supplicio tristiores, quo temporis spacio anteq̄ hi mitterent, se eduxit princeps paulatim terris hostilibus excessis, sed profecto uenisset ad subsidia Corduenæ & uberes regiones, & nostræ ex eo loco in quo hæc agebant, centesimo lapide disparatæ. Perebat autē rex obstinatius, ut ipse aiebat, Susam dudū à Maximiano ereptam, docebat autē negociū pro redemptione nostra quinque regiones Transigritanas Arzamam, nam & Mizeam, & Rabdicenā, itidemque Rhesenā, & Corduenā cum castellis quindecim, & Nisibin, & Singarā, & castra Maurorū munimentū perq̄ optimū: & cum pugnari decēs expedierit, ne horū quicq̄ deberet̄ aduultorū globis instabat timido principi Procopij metuendū sufferēs nomē, eumque adfirmans, si redit cognito Iuliani interitu Comato milite, quē regebat, nouas res nullo retinēte facile moliturū. hac perniciofa uerborū ille adfiduitate nimia successus sine cōtatione tradidit omnia quæ petebantur, difficile hoc adeptus Nisibis & Singara sine incolis transire iura Perfarū, à munimentis uero alienandis reuerti ad nostra præsidia Romana permetterentur, quibus exitiale aliud accessit & impiū, ne post hæc ita cōposita Arfaci poscenti cōtra Persas ferretur auxilium amico nobis semper & fido, quod ratione genuina cogitatum est, ut puniretur homo: qui Cilices cōmuni mandato uastauerat principis, ut remaneret occasio per quam subinde licenter inuaderet̄ Armenia, unde postea contigit ut minis caperetur idem Arfaces, & Armeniæ maximū latus Medis cōterminans, & Artaxatæ inter dissensiones & turbamēta raperent Parthi. Quo ignobili decreto firmato, ne quid cōmitteret̄ per indutias contrarium pactos obsidatus specie uiri celebres altrinsecus dantur remota, & uictor ex parte nostrorū, & Bellonedius insignium numerorum tribuni, ex parte uero diuersa bini se numero nobilium optimatū, tresque alij Satrapæ nō obscuri. Fœderata itaque pace annorū triginta, eaque iurisiurandi religionibus cōsecrata reuer si itineribus alijs: quoniā loca cōtigua flumini, ut cōfragosa uitabant̄ & aspera, potus inopia premebamur & cibi. Et pax specie humanitatis indulta, in perniciem uersa est multorū, qui fame adusque spiritū lacerati postremū. Ideo latenter progressi, aut imperitiā nandi gurgite fluminis adoriebantur: aut si undarū in superati uenirent ad ripas, à Saracenis, uel per eum, quos (ut diximus) paulo ante exturbauēre Germani, cædebantur ut pecora, uel longius amandati sunt uenundandi, ubi uero transeundi amnes aperte signum dedere buccinæ concrepantes incinuere, quo quantōque ardore mature rapiendo momēta periculorū, semet quisque relinquētibus timeret extis iumenta retinentes hincinde natantia, alij supersidentes utribus, ut ui dominante diuersa in necessitate abrupta uersante,

Animos despōdentes.

Examinati⁹
Inedia cruciabiles dies

Perq̄ optimum.

Turbamēta.

Potus inopia premebamur & cibi.
Infelix reditus Romanorum.
Cædebantur ut pecora.

fante, undarum occurrentium fluctus obliquis meatibus penetrabant. Imperator ipse breuibus lembis, postquam exutam classē docuimus remansisse cum paucis transuectus, eadem nauigia ultro citroq; discurrere statuit, dum onusti ueheremur. Tandemq; uniuersi præter merfos ad ultiores uenimus margines fauore superi numinis, discrimine per difficiles casus extracti, dum nos pendentiū erumnarū opprimit timor, cōpertū est procuratorū indicio Persas pontem iungere procul è nostro cōspectu, ut post firmatā pacem & fœdera sopitis belli turbinibus, incuriosius gradientes agros, & animalia si peterent diu fatigata. Verū cum se proditos aduertissent, & conatu nefario destiterunt. hac etiam suspitione iam liberi, properatisq; itineribus magnis propè Aradam uenimus, uetus oppidum in media solitudine positum, olimq; desertū, quod eruendum adorti, temporibus uarijs Traianus & Seuerus principes bellicosi cum exerciti-
 bus penè deleti sunt, ut in eorū actibus his quoq; digessimus. Præterea cognito per porrectam planiciem adusq; lapidem septuagelimum in regionibus aridis nequaq; inueniri posse præter aquā salſam & fœtidam, nec adiunctum aliquid nisi abrotanū & absinthium, draconū, aliāq; herbarū genera, ut tristissima uasa quæ portabantur, aquis impleta sunt dulcibus: & mactatis camelis, iumentisq; alijs alimēta quæſita sunt, licet noxia. Et uia sex dierū emensa, cum ne gramina quidē inuenirent solatia necessitatis extremæ, dux Mesopotamiæ Cassianus & Tributius, Mauritius pridem ob hoc missus adiuuit nomine Persicum uenire caſtellum, cibos ferentes ex his, quos relictos cum Procopio Sebastiano exercitus parcius uictitans cōseruarat. Hinc Procopius alter notarius, & Memoridus militaris & Tribunus attractus Illyricos mittunt & Galliarū. nunciat interea Iuliani mors, & Iouianinū post eius obitū ad culmē Augustum euectum, quibus ut mandauerat princeps, ut Lucillianū focerum eius post depositū militiæ munus digressum ad ocium, morantēq; eo tēpore apud Sirmiū, oblatis magistris equitū & peditū codicillis, quos isdem tradiderat, properare Mediolanū uerent reſſimaturū ancipites: & quod magis metuebat, si casus quidā noui exurgerent opponendum. Quibus per secretioreſ addiderat literas, Lucianū itidem monens, ut quosdam lectos exploratæ industriæ fideiq; duceret secum, adminiculis eorū uſurus, pro incidentium captu negociorū, prudentiq; consilio Marlaricum ex familiaribus negocijs agentē, & iam in Italia missis insignibus, Romano iussit succedere armorū magistro per Gallias gemina utilitate præſpecta, & dux meriti celsioris, uel eo quod suspectus adire è medio, & homo inferioris spei ad sublimiora prouectus autoris sui norantem adhuc statum studio fundaret ingenti. Visum est autem ad implenda hæc porrecturus extollere ferriem gestorum in melius, & rumores quoquo irent breui diffundere, continentes procinctum Parthicum exitu prospero terminatum: additisq; festinando itineribus noctibus, prouinciarum militiæq; rectoribus insinuarent, noui principis scripta omniumq; sententijs occultius sciscitatis remeare uelociter cum reſponſis: ut comperto quid in longinquis agatur, principatus roborandi matura cōsilia quærant & cauta, hoc tabellarius fama progrediēs, index tristitū casuum

Fauore su-
peri numi-
nis uenim⁹.

Mactatis
camelis.

Cassianus.

Sirmiū.

Digressus
ad ocium.

Armorū
magister.

Comperto.

SS 4 uelocissime

Nisibeni. uelocissime per prouincias uolitabat, & gentes maximèq; omnium Nisibenos acerbo dolore percussit, cum Abderā Saporī deditā cōperisset: cuius iram metuebant & similtates recolentes, quæ assidue pertulerit funeriam sæpius pugnare conatus. Constabat autē orbem eorū inditionē potuisse transire Perfidines, nihil hæc ciuitas habili situ & mœnium magnitudine restitisse, miseri tum licet maiore uenturi pauore cōstringerent: spe tamē sustentari potuerūt exigua, hac scilicet, uel suo pte motu, uel exoratus eorū precibus Imperator eodē statu retinebit orbem orientis firmissimū claustrū, dum gestorū seriem ubiq; rumores diffunditant uarij, in exercitu absumptis comeatibus paucis, q̄s aduectos prædiximus: in corpora sua necessitas erat humana uertenda, ni iumentorum caro cæforū aliquatenus perdurasset, unde effectum est ut arma pleraq; projicerent.

Iumentorū caro alebat. Adeo em̄ atroci tabuimus fame: ut si usq; modius unus farinae fuisset repertus (quod raro cōtigerat) aureis decem mutaretur ut numis. Profecti exinde Thisalphara uenimus, ubi Sebastianus atq; Procopius cum tribunis principijsq; militum sibi ad tuendam Mesopotamiam cōmissorū, ut poscebat solennitas, occurrerunt, & sequebantur benigne suscepti. Post quæ itinera festinationi sibi cupidæ uisa extra urbem statio, castra posuit princeps: rogatusq; enixe precante multiplici plebe, ut ingressus palatium more succideret principium, pertinaciter reluctatus est erubescens, agentis se intra muros urbem inexpugnabilem iratis hostibus tradit. ibi tunc uespera tenebrante, raptus à cœna Romanus primus inter notarios omnes, quem obsidione ciuitatis maiore Malchæ per cuniculum docuimus euasisse cum alijs: ductusq; demum ad locum, & præceptus actus in puteum siccum obrutus est saxorū multitudine superiecta: hanc profecto ob causam, quod Iuliano perempto, ipse quoq; nominatus, at paucis imperio dignis, nec post creatum Iouianum egit moleste, sed susurrans super negotio quædam audiebat, muniebatq; ad cōmunia subinde militaris. postridie Euieses unus ex Persis, quē inter alios excellere diximus, mandata regis cōplere festinans, promissa flagitabat instanter, & principe permittente Romano ciuitatē ingressus, gentis suæ signum ab arce extulit, subinde migrationē patriæ ciuibus nunciantē luctuosam, & uertere solum extemplo omnes præcepti, manus tendentes orabant, ne imponeret sibi necessitas abscedendi: ad defendendos penates se solos sufficere sine alimentis publicis adfirmantes, & milite satis confisi ad futuram iustitiam pro genitili sede dimicaturi, ut experti sunt sæpe. Et hic quidem suppliciter ordo & populus precabatur, sed uentis loquebat in cassum. Imperator ut fingebat alia metuens, periurij piacula declinante, cum Sabinus fortuna & genere inter municipes clarus, ore uolubili replicabat Cōstantium immani crudescente bellorū materia, superatum à Persis interdum, deductumq; postremo per fugam cum paucis adhibitam stationē intutam, panis frusto uixisse precario ab anu quadam agresti porrecto, nihil tamen ad diem perdidisse supremū. Et Iouianum inter exordia principatus prouinciarum muro cessisse, cuius obices iam inde uetustate innoxia permanerunt, cum nihil promoueretur iuri iurandi religionum principe destinatus prætendente, cum oblatam ei coronam aliquandiu

Iumentorū
caro alebat.

Atroci tabui
mus fame.
Thisalphata

Vespera te/
nebrante.

In puteo ob/
rutus saxi.

Instanter fla/
gitabat.

Vertere solū

Pro genitili
sede dimi/
caturi.

Panis frusto
uixisse pre/
cario Con/
stantium.

aliquandiu recusans coactus deniq; suscepisset, Siluanus quidam caesarum defensor confidentius exclamauit. Ita inquit Imperator à ciuitatibus residuis coronaris. Quo uerbo exasperatus intra triduum omnes iussit excedere mœnibus, deestantes rerum praesentium statum. Appositis itaq; compulsores mortem, si quid distulerit, egredimini mœnia, permixta sunt lamētis & luctu, & per omnia ciuitatis membra, una uox cunctorum erat gentium cum laceraret crines, matrona exulfuganda laribus in quibus nata erat & educata, orbatamq; mater liberis, uel coniuge inde nata procul ab eorum mœnibus pelleret, & turba flebilis postes penatum amplexa uel limina lachrymabat: exin uariae complectuntur uia, per quas quisq; poterat dilabi: properando enim multi furabant opes proprias quas uehi posse credebant, clamata licet suppellectili pretiosa & multa: hanc enim relinquebant penuria iumentorum, cum hoc loco fortuna orbis Romani merito incufaris, quae diffiantibus procellis Remp. adorta quassare argumenta praeterito rei gerendae ductore consumata iuueni porrexisti: quae nullis ante actae uitae insignibus huiusmodi negocijs cognita, nec uituperari est, aequae nec laudari. Aliud tamen ad medullas usq; bonorum peruenit: quod dum extimescit aemulum potestatis, dumq; in animo Gallias Illyricum uersat: quas dum saepe sublimiora ceptasse famam aduentus sui peruenire festinans, indignum imperio facinus amictu periurij fugiendi commisit, Nisi sibi perditam, quae iam inde à Mitridatici regni temporibus, ne oriens à Persis occuparet uiribus restitit maximis. Nunquam enim ab urbis ortu inueniri potest, annalibus replicatis, ut arbitror, terrarum partes ulla nostrarum ab Imperatore uel eos. hosti concessas, & ne ob recepta quidem quae direpta sunt, uerum ob amplificata regna triumphalis gloria fuisse deletas. Vnde P. Scipioni ob recuperatas Hispanias Fuluius Capua post diuturna certamina superata, & opinio post diuersos exitus praeliorum fragellani, tunc interneciuus hostibus ad deditioem compulsi triumphum sunt denegati. Id etiam memoriae nos ueteres docet in extremis casibus iceta cum ductore foedera, postquam partes uerbis iurauere conceptis, repetitione bellorum ilico dissoluta, ut temporibus praesentibus apud furcas caudinas sub iugum legionibus missis in Samnio, & Mancino Numidia dedito, Numantinis proinde extractis ciuibus, & urbe tradita, missisq; tribuno Constantino, qui munimenta praesidiaria cum regionibus Persicis optimatibus adsignaret, cum Iuliano supremus Procopius mittit ea, ut superstes ille mandaret humaturus in suburbio Tharsensi, qui ad exequendum profectus coestim corpore sepulto discessit, nec inuenire usq; potuit studio quaesitus ingenti, nisi quod multo postea apud Constantinopolim uisus est subito purpuratus, his hoc modo peractis discessisq; itineribus, Antiochiam uenimus, ubi per continuos dies uelut offenso numine multa uisebant & dira: quorum euentus fore luctuosos, gnari rerum prodigialium praecinebant, nam & Maximiani statua Caesaris locata est in uestibulo regiae, amisit repete sphaeram aream formatam in speciem poli quam gestabat: & cum horrendo stridore sonuerunt in consistorio traves, & uisa sunt interdum sidera Cometarum, super quorum natura ratiocinantes physici uariant. Quidam enim Pogenias hoc nomine ideo existimabant appellari, quod tortos ignes sparguntur

Ad medullas usq; bonorum.

Apud furcas caudinas sub iugum missae legiones.

Antiochiam uenimus.

Gnari rerum prodigialium.

Visa interdum sidera Cometarum.

sparguntur crineos in unum stellis multiplicibus cōgregatos. Alij eos arbitrantur
 ex alitu sitiore terrarū ignescere paulatim in sublimiora surgētes. Quidā curren-
 tes radios Solis densiore nube oblecta digredi ad inferiora prohibitos splen-
 dore infuso corpori grasso, lucem uelut stellas distinctas mortali cōspectu mon-
 strare, sed quorundā opinionī hanc speciē tunc apparere cū tracta solito celsius
 nubis æternorū ignium in uicinitate conluceat, uel certe stellas esse quasdā exte-
 ris similes: quorū ortus obitusq; quibus sint temporibus præstituti humanis
 mentibus ignorari, plura alia de Cometis apud peritos mundanæ rationis sunt
 lecta. Quæ digerere nunc uetat aliorum oratio properans: moratū paulisper
 Antiochiæ principē curatū, ponderibusq; diuersis adfluctum exeundi mira cu-
 piditate agitabat, proinde nec iumento parcens, nec militi flagranti hyeme, die
 profectus signis, ut dictum est, uetantibus plurimis, Tarsum urbem Cilicū no-
 bilem introijt, cuius originē docuimus supra. Exindēq; egredi nimīū pperans,
 exornari sepulchrū statuit Iuliani in pomerio situm itineris, quod aurei montis
 angustias ducit: cuius suprema & cineres, si qui tunc iuste cōsuleret, non Cidnus
 uidere deberet, cōpūis gratissimis aquis & liquidis, sed ad perpetuandam gloriā
 recte sanctorū praterlaberet Tiberis interfecans urbem æternā, diuorūq; uete-
 rum munimēta perstringēs: Deinde Tarso profectus extensis itineribus, uenit
 oppidū Cappadociæ Tyana, ubi ei reuersi Procopius notarius, & Memoridus
 tribunus occurrunt, gestorūq; aperiunt textū, hinc ut ordo poscebat exorsī, qd
 Lucillianus Mediolanū ingressus cū Saniano & Valentiniano tribunis, quos
 duxerat secū, cognito q; Malaricus recusauit suscipere magistratū, effuso cursu
 petierat remos, tanq; in alto geniti silentio extra calcem, ut dicit, procurrebat, &
 intēpestiue parum etiā cum firmatis omnibus exacturis ratiocinijs scrutandis
 incubuit, qui fraudum cōscijs & noxarū ad militaria signa cōfugit. Finxitq; Iu-
 liano superstite in res nouas quendā mediū surrexisse, cuius fallacijs turbo mili-
 taris acerrime cōcitus Lucillianū & Senuanchū occidit. Valentinianū em̄ paulo
 postea principē trepidum, & quō cōfugeret ambigentē primitus hospes tutius
 emēdaret. his ita tristibus iactu aliud addebat missio Iouio milites aduentare,
 quos capita scholarū ordo Castrēsis appellat, nunciantes æquo animo Iouiani
 imperiū amplecti exercitū Gallicanū. Quibus cōpertis Valentiniano, qui cum
 his redierat regēda Scutariorū secunda cōmittit schola, & Vitalianus cōsortio
 domesticorū iungit Herulorū, è numero miles, cui militia autoritas postea Co-
 mitis dignitatē maiore per Illyricū processit, cōfestim mittitur in Gallias Arni-
 theus ferens literas ad Iouianū, ut cōstanter ageret suū obtinēs locū, cuiq; man-
 datū est, ut animaduerneret cōcitorē tumultus, autoresq; seditionis ad comitatū
 iuncti transmitterent. Post quæ ut uidebatur expedire disposita apud Agriza-
 mam Galaciæ municipiū breue, Gallicani milites cum principe, ingressiq; con-
 sistorium post audita gratanter quæ pertulerant, munerati redire iubentur ad
 signa, & introisset Anchialam Imperator paratis ad pompam p tēpore necessi-
 tatis consultū iniijt adhibito in societate Trabeum Narroniano filio suo admo-
 dum paruulo, cuius uagitus pertinaciter reluctans, ne in curruli sella ueheret ex
 more

Ignescere.

Periti mun/
dana ratio/
nis.Sepulchrū
Iuliani.
Aureus
mons.Tyana.
Textus ge/
storum.Extra calcē
ut dicitur.Turbo mi/
litaris.Capita (cho/
larum.Scutariorū
schola.

Consistoriū

more id quod mox accidit, portendebat. Hinc quoque Iouianū celeri gradu præscriptus uitæ finiendæ dies exegit: cum enim uenisset Dadaſtanam, qui locus Bithyniam diſtinguit, & Galatas examinatus inuentus eſt nocte, ſuper cuius obitu dubitationes emerſere cōplures: fertur enim recēti calce cubiculi illiti ferre odorem noxium nequiuiſſe, uel extuberato capite periſſe ſucceſſione prunarū immenſa, aut certe ex colluuiōe ciborū auida cruditate diſtentus: Deceſſit autem anno triceſimo & tertio. Cūq; huic Aemiliano Scipioni uitæ exitus ſini-
 Iouiani mors.
 Aemiliani mors.
 Oculi ceſſi Iouiani.
 Edax uino, Veneri indulgens.

lis eueniſſet, ſuper neutris morte queſtionem comperimus agitatam. Incede-
 bat autem motu corporis graui, uultu lætiſſimo, oculis ceſſis ualta proceritate & ar-
 dua, adeo ut diu nullum indumentū regiū ad meſuram eius aptum inueni-
 retur, & æmulari mallebat Conſtantium, agens ſeria quædam aliquoties. Poſt
 meridiem locari palam cum proximis adſuetus, Chriſtianæ legis iſdem ſtu-
 dioſus, aut nonnunquā honorificus, mediocriter eruditus, magiſq; beniuolus &
 perpenſius, ut apparebat ex paucis, quos promouerat iudices electurus, edax
 tamē & uino Veneriſq; indulgens, quæ uitia imperiali uerecundia forſitan cor-
 rexiffet. Dicebat autem Narronianus pater eius monitu cuiuſdam ſomniū du-
 dum præſciſſe quod euenit. Idēq; duobus amicis cōmiſiſſe ſidiſſimis, illi adiecto
 quod ipſi quoq; deſertur Trabea conſularis, ſed impetrato uno, adipiſci nō po-
 tuit aliud. Audita enim filij ceſſiore fortuna, anteq; eum uideret, fatali præuen-
 tus eſt morte. Et quia huic nemini ampliſſimum magiſtratū portendi per que-
 tem prædictum eſt ſeni: Narronianus nepos eius infans etiā tum cum Iouiano
 patre declaratus eſt, ut ſupra contulimus, conſul.

AMMIANI MARCELLINI

RERVM GESTARVM LIBER
 VIGESIMVS SEXTVS.

ICTIS impēſiore cura rerum ordinibus aduſq; Me-
 roes confinia propioris conuenerat iam referre à no-
 tioribus pedē, ut & pericula declinent ueritatis ſape
 contigua, & exanimatores cōtexendi operis. Deinde
 nō proferamus intempeſtiuos ſtrepentes ut læſos, ſi
 præteritū ſit quod locutus eſt Imperator in cœna uel
 omiſſum: quam ob cauſam gregarij milites coerciti
 ſunt apud ſigna, & nō decuerat in deſcriptione mul-
 tiplici regionum ſuper exiguis ſilere caſtellis: quodq;
 cunctorū nomina quæ ad Urbani prætoris officiū cōuenire non ſunt expreſſa,
 & ſimilia plurima præceptæ hiſtoriæ diſſonantia diſcurrere per negotiorū ceſſi-
 tudinis adſuetæ, nō humiliū minutias indagâre cauſarū, quas ſciſcitari noluerit
 quiſpiam, indiuidua corpuscula uolitantia per inane atomos, ut nos appella-
 mus, numerari poſſe ſperabit: hæc quidam ueterum formidantes cognitiones
 actuum